

Mladá romská generace a čtenářství: příklad Vzdělávacího programu Gendalos

Autor: Mgr. Kristina Studená Ph.D.

Číslo: roč. 6, č. 4/2020

Rubrika: K tématu

Klíčová slova:

Mgr. Kristina Studená, Ph.D.

IQ Roma servis

Brno 2020

O romském čtenářství toho víme méně, než bychom rádi. Vztah mladých lidí z romské komunity je oblastí, která je stále málo probádaná, nicméně nabývá na aktuálnosti - ve školách, knihovnách i mimoškolních aktivitách pro romské děti a mládež. Zajímá nás, jak tito mladí lidé vnímají literaturu, co je pro ně důležité a v čem je můžeme podpořit.

Specifická situace romských mladých lidí, kteří pochází ze sociálně vyloučených lokalit a kteří touží po vzdělání, nás přivádí k otázce, jak je podpořit na jejich studijní cestě. Romské rodiny většinou hovoří romským etnolektem češtiny, který má omezenou slovní zásobu. Prostředí, v němž se mladí lidé od malička pohybují, je chudé na podněty, ať už z hlediska jazyka, kulturního vyžití, podnětů k rozvoji kritického myšlení či všeobecného přehledu. Lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách mají v zhruba 70 % pouze základní vzdělání (GAC 2010), rodiče tudíž většinou nemohou být svým dětem oporou nebo pomocí při domácí přípravě, ani pro pěstování vztahu ke knihám. Tato mládež se navíc potýká s řadou bariér, které jim jejich studijní snahu znesnadňují - ať už se jedná o složitou ekonomickou situaci rodin, chybějící prostor na domácí přípravu, málo vzorů či nevelkou podporu v blízkém okolí. Častým problémem je u studentů ze sociálně vyloučených lokalit absolvování státní maturity, zejména části z českého jazyka (sloh, didaktický test, literární část maturitní zkoušky). Neúspěšné pokusy složit maturitní zkoušku studenty připravují o motivaci a není výjimkou, že tito mladí lidé pak končí bez ukončeného SŠ vzdělání a mají nízké šance na další profesní uplatnění.

V organizaci IQ Roma servis, ve Vzdělávacím programu Gendalos, spolupracujeme ročně se 70 - 80 mladými lidmi pocházejícími ze sociálně znevýhodněného prostředí a podporujeme je v tom, aby dosáhli svých cílů ve studiu i získali následně profesi, kde se smysluplně uplatní. Kromě doučování a přípravy na maturitní či závěrečné zkoušky jim nabízíme zajímavé aktivity, setkání nebo semináře, kde se vzájemně motivují, rozvíjí v různých oblastech nebo se učí novým dovednostem. Jednou z takových aktivit byly i dílny čtenářské gramotnosti nebo čtenářské kluby, jejichž cílem bylo mimo jiné pomoci studentům přiblížit se k literatuře a rozvíjet jejich čtenářské kompetence a návyky.

V rámci cyklu 16 lekcí čtenářské gramotnosti, kterých se pravidelné účastnilo 18 studentů a žáků vyšších tříd ZŠ, jsme se snažili rozvíjet oblasti vedoucí k lepší práci s textem, s informacemi, s orientací v textu a jeho pochopením, v jeho dalším využití. Řada setkání byla věnována diskuzi o knihách, které studenti přečetli a jež se chystali číst. K výběru knih jsme využili zázemí vlastní příruční knihovny, kde se nám podařilo shromáždit řadu kvalitních titulů, včetně současných komiksů. Věnovali jsme se také práci s jazykem – jazykovým hrám a porozumění textu. Studenti si vyzkoušeli techniky tvůrčího psaní a podařilo se jim vytvořit soubor básní nebo fotokomiks. Rozebírali jsme písňové texty. Oblíbenou formou lekcí byly kvízy. Ve spolupráci s knihovnami jsme připravili workshopy, kde se studenti např. zabývali tvorbou romského literáta Andreje Gini. Lekce čtenářské gramotnosti měly velký ohlas, přestože se jednalo o zcela dobrovolnou aktivitu ve volném čase, studenti se vraceli a na lekce se těšili.

Na úspěch lekcí jsme chtěli navázat čtenářskými kluby, jež jsme se chystali realizovat letos na jaře. Z důvodů celostátní karantény jsme vytvořili online verzi, která spočívala ve sledování filmových adaptací literárních děl a následném kvízu. Studenti každý týden dostali jedno dílo, k němuž se vázal kvíz. Vítěz vyhrál cenu v podobě knihy dle vlastního výběru. Ve výběru se objevovala beletrie (Zaklínač, duchařské příběhy), ale i učebnice hebrejštiny. Ačkoliv se studentů zapojilo daleko méně, opět se ukázalo, že řada z nich má ke knihám blíž, než se domníváme.

Příklady, jak pracovat s romskými dětmi i dospívajícími, máme v českém prostředí více – ať už se jedná o zajímavé projekty rozvíjející čtenářství v rámci volnočasových klubů (Cesta příběhů, Labyrint 2019) nebo čtenářské kruhy v knihovnách (Projekt Romaňi Khereka – Romský kruh). Máša Bořkovcová, jež se dlouhodobě zabývá romským etnolektem češtiny a pomáhá vytvářet metodické materiály pro rozvoj čtenářské gramotnosti, sestavila seznam děl vhodných pro děti a dospívající pocházející ze sociálně vyloučeného prostředí (Kniha je přítel). Díky těmto projektům se otevírají nové možnosti pro práci s mladou romskou generací.

Abychom lépe pochopili čtenářské potřeby a návyky studentů, s nimiž spolupracujeme, zorganizovali jsme společně s Katedrou informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity v Brně rozhovory formou ohniskových skupin. Díky nim jsme se dozvěděli řadu zajímavých informací o tom, jak naši studenti vnímají knihovny, knihy, čtení, jak často čtou nebo kdo jsou jejich oblíbení autoři. Přestože studenti zmiňovali řadu specifických detailů, jejich vztah ke čtení odpovídá neromské mládeži – ve skupině byli jak ti, kteří nečtou vůbec, i ti, kteří si knihy sami vyhledávají a znají své preference. Pro romské studenty jsou knihovny místem, které navštěvují zřídka, mají určitý ostych či respekt, knihovny se pro ně tváří nedostupně („Musí se tam být potichu.“) Také by ocenili možnost se tam víc připravovat do školy, psát si seminární práce, a to zejména o víkend. Ke knihám často přichází přes jejich oblíbené spolupracovníky – ve škole, volnočasových kroužcích, přes sociální pracovníky („Kateřina mi vždycky nějakou knihu šoupne.“)

Zúčastnění studenti nejčastěji čtou povinnou četbu, ale budují si své vlastní návyky a mají rádi především prozaické útvary založené na skutečných událostech a s reálnými postavami, případně fikci se silným životním příběhem. Oblíbené jsou také duchařské povídky, fantasy, komixy. Čtení není typické v jejich komunitě, často se cítí jako menšina v menšině a musí si svoji pozici obhajovat („Jsme jako Gádžové.“) Vnímají však pozitivní přínosy čtení – rozvoj slovní zásoby, všeobecný rozhled, rozvoj kritického myšlení. Pro řadu z nich knihy symbolizují vzdělanost („Knihy jsou chytřejší než my.“) a jsou pro ně cestou k dosažení vyššího vzdělání.

Na základě ohniskových skupin jsme pak společně s Katedrou informačních studií a knihovnictví realizovali webinář, který prohloubil témata nastíněná studenty (Bulletin SKIP, 2020) a který pomohl odpovědět na řadu dalších otázek. Odborníci a odbornice z neziskových organizací, nakladatelství, škol i knihoven ukázali, že existuje mnoho cest, jak přispět k rozvoji čtenářství a pozitivnímu vztahu romských dětí a mládeže ke knihám – a jak společně podporovat tyto mladé lidi v rozvoji a v cestě za

jejich sny.

Použitá literatura:

BUCHTOVÁ, B. *Podpora čtenářství romské mládeže: zpráva z webináře*. Bulletin skip, 2020.

Dostupné

z: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1/podpora-ctenarstvi-i-romske-mladeze-zprava-z>

BURIANOVÁ, H. *Cesta příběhů*. Labyrint, 2019. Dostupné

z: http://www.labyrintbrno.cz/uploads/marwel/files/cesta_pribehu_metodicka_prirucka_ke_stazeni.pdf

Kniha je přítel. Nová škola, Dostupné

z <https://new.ctenarskekluby.cz/storage/app/media//Metody/KNIHA%20je%20p%C5%99%C3%ADtel-literatura.pdf>

Na cestě k romské knihovně. Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. Dostupné

z <http://cms4.netnews.cz/files/attachments/900/8887-brozura.pdf>

Sociologická analýza přechodů romských dětí ze sociálně vyloučeného prostředí ze základních na střední školy. GAC, 2010

STUDENÁ, Kristina. *Mladá romská generace a čtenářství: příklad Vzdělávacího programu*

Gendalos. Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství [online]. 2020, roč. 6, č. 4 [cit. 2020-10-07].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/mlada-romska-generace-a-ctenarstvi.

ISSN 2336-727X.